

Intermezzo II: Persoonlijke reflecties uit de praktijk rondom steden als living/urban labs en de samenwerking tussen kennisinstellingen, bedrijfsleven, stedelijk en nationaal bestuur

Willem van Winden

Het opzetten en runnen van een living lab in de stad is lastig. Er zijn geen 'blueprints' of vaste sjablonen van waaruit gewerkt kan worden. Er zijn heel veel misverstanden en misinterpretaties. Cultuurverschillen tussen organisaties zijn maar moeilijk te overbruggen. En het duurt vaak erg lang voordat een living lab 'up and running' is. Een voorbeeld is Stratumseind, een berucht uitgaansgebied in het centrum van Eindhoven. Daar zijn 800 incidenten per jaar, en vaak moeten de hulpdiensten ingrijpen. De gemeente, de Technische Universiteit Eindhoven (TUE) en Philips sloegen de armen ineem om er iets aan te doen. Het plan ontstond om te kijken of het gedrag van het uitgaanspubliek te veranderen is door slim gebruik te maken van verlichting. Zou het kunnen helpen om minder fel licht aan te zetten tijdens sluitingstijd? Kan via straatverlichting de massa gestuurd worden? Dat soort vragen. Stratumseind zou een living lab worden om concepten uit te testen. Philips levert het licht, de universiteit doet het onderzoek, de gemeente faciliteert en heeft het grootste belang om het probleem op te lossen. Het idee was snel bedacht, maar de uitvoering verliep zeer moeizaam vooral omdat er zoveel overleg nodig bleek tussen de betrokken partijen: wie betaalt de verlichting, hoe gaan we het onderzoek doen, hoe gaan we met de resultaten om, hoe krijgen we de kroegbazen mee, et cetera. Het heeft uiteindelijk meer dan vijf jaar geduurd om het project op poten te zetten. In het begin waren alle stakeholders enthousiast over het idee, maar onderweg bleken er steeds allerlei hindernissen. Tussentijds was er ook nog een wethouderwissel, wat erg vertraagde. En er bleek verschil van interpretatie over de afspraken die waren gemaakt over het budget dat de gemeente beschikbaar had.

Een living lab verbindt partijen met verschillende doelen, routines, handelings-repertoires en ritmes, die vaak niet van nature gewend zijn om samen te werken. Het kan helpen wanneer er een intermediaire organisatie is die zich verantwoordelijk voelt, geen specifiek belang heeft, maar wel een mandaat, en zich consequent moet verantwoorden naar alle stakeholders. Het Finse Demola (ontstaan in Tampere) is zo'n organisatie. Het maakt van de stad een leeromgeving voor het hoger onderwijs. Demola haalt kennisvragen op bij bedrijven en instellingen in Tampere en publiceert deze; studenten kunnen zich individueel opgeven om aan zo'n vraag/opdracht te werken (en krijgen daar ook studiepunten voor). Demola stelt vervolgens multidisciplinaire studententeams samen die aan de slag gaan. Er is een uitgekiend concept ontwikkeld waarbij de studenten en de vragende bedrij-

Willem van Winden

ven goed toegerust worden en weten wat ze van elkaar kunnen verwachten. Demola is een kleine organisatie en wordt betaald door de twee lokale universiteiten (die ook garanderen dat Demola onderdeel is van het curriculum) en de gemeente.

Bij een living lab is het vaak lastig om de relatie opdrachtgever-opdrachtnemer te overstijgen en tot een werkelijk partnerschap te komen. Dat ervaren we nu zelf in de 'fieldlabs' die we als Hogeschool van Amsterdam (HvA) momenteel opzetten in partnerschap met Amsterdamse stadsdelen. Het idee is dat de Hogeschool in een aantal stadsdelen een gebied adopteert en daar allerlei praktijkgerichte onderzoeken en experimenten gaat uitvoeren. We willen samen met stakeholders werken aan een betere aanpak van grootstedelijke vraagstukken zoals armoede, onderwijsachterstanden, migrantenondernemerschap, laaggeletterdheid, leegstand et cetera. De onderzoeksagenda ontwerpen we gezamenlijk, in een kernteam, met daarin ambtenaren uit het gebied, en vertegenwoordigers van de HvA. Op basis van die agenda schrijven HvA-onderzoekers onderzoeksvoorstellen. De kosten van elk onderzoek worden grosso modo gedeeld door het stadsdeel (stelt jaarlijks 100.000 euro beschikbaar) en de HvA (in-kind onderzoekstijd), en ook de kosten van het kernteam worden gedeeld. Tot zover de theorie. Maar wie bepaalt nu uiteindelijk of een experiment of onderzoek wel of geen geld krijgt? Al snel schiet het stadsdeel onbewust in de rol van opdrachtgever: wij betalen, dus bepalen. Politieke prioriteiten krijgen snel de overhand, en er wordt druk ervaren om sommige projecten wel en andere juist niet te honoreren. Terwijl voor ons als HvA andere aspecten zwaar wegen: is het project wetenschappelijk interessant, biedt het leermogelijkheden voor studenten. We staan pas aan het begin, en hebben nog een lange weg te gaan.